

KLASİK
KADINLAR

DANIEL
DE FOE

MOLL
FLANDERS

Çeviri: Nihal Yeğınobalı

DANIEL DEFOE
MOLL
FLANDERS

Can Klasik

Moll Flanders, Daniel Defoe

İngilizce aslından çeviren: Nihal Yeğınobalı

Moll Flanders

© 2011, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2011

Klasik Kadınlar 1. basım: 2021

5. basım: Mart 2024, İstanbul

Bu kitabın 5. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Emrah İmre

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftelhavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-4180-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

DANIEL DEFOE
MOLL
FLANDERS

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Nihal Yeğınobalı

♥can

Klasik Kadınlar Dizisi:

Aşk ve Gurur, Jane Austen

Eugénie Grandet, Honoré de Balzac

Jane Eyre, Charlotte Brontë

Madam Bovary, Gustave Flaubert

Moll Flanders, Daniel Defoe

Sicilya'da Bir Aşk Hikâyesi, Ann Radcliffe

Son İnsan, Mary Shelley

Uğultulu Tepeler, Emily Brontë

DANIEL DEFOE, 1660'ta Londra'da doğdu. Flaman asıllı varlıklı bir mum imalatçısının oğluydu. Presbiteryen papazı olarak yetiştirildi. Çeşitli güçlükler ve tehlikelerle dolu bir yaşam geçirdi. 1685'te İngiltere Kralı II. James'e karşı başlatılan ayaklanmaya katıldı. Yaşamının çeşitli dönemlerinde tüccarlık, fabrikatörlük, devlet memurluğu hatta casusluk yaptı. Kırk yaşında gazetecilikte karar kıldı, bundan birkaç yıl sonra da roman yazmaya başladı. Yayımladığı siyasal yergi kitapçıklarındaki sert tutumu yüzünden birçok kez hapse girdi. Pek çok kitap yazdığı halde *Robinson Crusoe*'la (1719) büyük bir üne kavuştu. *Moll Flanders*, yazarın *Robinson* serisinden sonra en tanınmış eseridir. 1731'de Londra'da öldü.

NİHAL YEĞİNOBALI, 1927'de Manisa'da doğdu. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ni bitirdikten sonra New York Eyalet Üniversitesi'nde edebiyat öğrenimi gördü. *Genç Kızlar* adlı ilk romanını, Vincent Ewing adını verdiği sözde Amerikalı bir yazarın imzasıyla yayımladı. 1950'de yayımlanan bu kitap, bir çeviri roman kandırmacasıyla yıllarca yeni basımlar yaptı, hâlâ da yapıyor. Ardından *Sitem*, *Mazi Kalbimde Bir Yaradır*, *Belki Defne*, *Gazel* adlı romanları ve *Cumhuriyet Çocuğu* adlı anı kitabını yayımladı. YeğİnObalı, çok sayıda yazarın klasik ve çağdaş yapıtlarını dilimize kazandırdı. 2020'de öldü.

Önsöz

Dünya son zamanlarda kendini romanlara ve romanslara öylesine kaptırdı ki, esas kişilerinin adlarıyla diğer özelliklerinin gizli tutulduğu özel bir yaşamöyküsünün gerçek olduğuna inanmak okura zor gelecektir. Bu nedenle okuru, şimdi okuyacağı bu sayfalar konusunda kendi görüşünü üretmekte ve kendi dilediği gibi yorum yapmakta serbest bırakmayı kabul etmeliyiz.

Burada yazar sözümona kendi yaşam tarihçesini kaleme almaktadır; anlatısının hemen başlangıcında asıl adını gizlemeyi niçin uygun gördüğünü belirtiyor, ondan sonra da artık bu konuda başkaca bir şey söylemeye gerek kalmıyor.

Doğrudur; öykümüzün özgün halini yeniden kelimelelere döktük; söz konumuz olan ünlü kadını da azıcık değiştirdik: Öyküsünü, ilk anlattığından daha edepli sözcüklerle ifade etmesini sağladık. İlk elimize geçen metin, hâlâ Newgate Zindanı'nda bulunan bir kişinin kullanacağı bir dille yazılmıştı, yoksa hanımın sonradan ileri sürdüğü gibi, tövbe edip köşesine çekilmiş bir kadının diliyle değil...

Onun öyküsünün sonunu getirerek şu anda gördüğünüz biçime sokan kalem, öyküyü el âlem içine çıkacak bir elbisenin içine sokabilmek ve okunmaya uygun bir dilde konuşturmak uğruna az ter dökmeydi! Gençliğinden bu yana ahlak düşkünü olan, yok, dahası, ahlaksızlık ve namussuzluğun öz evladı olan bir kadın, yaptığı bütün utanmazlıkları sayıp dökmeye başlayınca, kötü yaşantısına ilk adımlarını atmasına yol açan olay ve durumların bile, altmış yılda kat ettiği suç ve günah mesafesi-

nin en ince ayrıntılarına bile girişince, yazar, kem gözlü okurların habis iftiralarına maruz kalmamak amacıyla, tüm anlatılanları böylesine tertemiz paketlemekte elbette adamakıllı zorlanacaktır.

Bu nedenle öyküyü yeni kılığına sokarken hiçbir edebe aykırı fikir belirtmemek, hiçbir ayıplanacak ifade kullanmamak için elden gelen her türlü özen gösterilmiştir. Bu amaçla, bu kadının hikâyesinin terbiye dahilinde anlatılamayacak olan en çirkin bölümleri hepten dışarıda bırakılmış, diğer birçok bölüm de iyice kısaltılmıştır. Geri kalanın ise, en saf okurun veya en namuslu dinleyenin bile yüzünü kızartmayacağını ummaktayız. En kötü öykü bile en iyi bir amaca hizmet edebileceğine göre, bu satırlardaki yaşam dersini okurlarımızın ciddiye alacağını umuyoruz, anlatılan öykü bu ciddiliği bozacak nitelikte olsa bile. Tövbeyle sonuçlanan günahkâr bir yaşamın tarihçesini kaleme alırken günah bölümlerinin çirkinliği ve kötülüğü, gerçeklerden ayrılmamak koşuluyla, elden geldiğince vurgulanması gerekir ki tövbekârlık bölümlerinin ışığı ve güzelliği ortaya çıksın. Çünkü, aynı oranda etki ve canlılıkla ifade edildiği takdirde bu bölümler yaşamöyküsünün kesinlikle en güzel ve en parlak bölümleridir.

Tövbekârlık döneminin anlatımının günahkârlık dönemininki kadar canlı, çarpıcı ve sarsıcı olamayacağını ileri sürenler oluyor: Bu yorumda herhangi bir gerçeklik payı varsa, izin verin de şunu belirteyim: Sorun, okuyanın yazanla aynı zevk ve hevese sahip olmamasındadır. Ne yazık ki aradaki gerçek fark, eldeki malzemenin değerinden çok okuyanın zevk ve eğilimlerinden kaynaklanmaktadır.

Bu kitap esasta, onu okumasını bilecek ve okuduğundan ibret alacak olanlara tavsiye edildiğine göre, bu okurların kitaptaki masaldan çok yaşam dersinden, anlatımdan çok anlatılandan ve söz konusu kadından çok yazarın belirttiği sonuçtan hoşnut kalacaklarını umuyoruz.

Bu öyküde bol sayıda keyifli olay geçmektedir ve hepsi de okuyana yararlı olmak amacıyla kullanılmıştır. İfade edilmişlerine ustaca kazandırılan oyalayıcı üslup bunların okur için şu ya da bu yönden doğal biçimde öğretici olmasını sağlamaktadır. Hatunumuz Moll'un kirli hayatının, Colchester'daki genç beyle ilişkisini anlatan ilk bölümü bu yönden, işlenen suç

okurun gözünün içine sokan birçok hayırlı ayrıntılar içeriyor. Ki bunlar, bu yönde eğilimleri bulunanlara, bu tip olayların nasıl yıkımla sonuçlandığı ve iki tarafın davranışlarının da ne kadar beyinsizce ve iğrenç olduğu yönünde uyarıda bulunuyor. Ve bu da, dostumuzun kendi budalalık ve uygunsuzlukları konusunda verdiği ayrıntılardaki tüm canlı ve renkli tasvirlerin vebalini bol bol ödemeye yarıyor.

Bath'taki aşığının nedamet getirmesi ve geçirdiği hastalık krizinin haklı korkusu nedeniyle Moll'u terk etmeye karar veriş... en iyi dostların bile içli dışlılığı aleyhine yapılan uyarılar, bu kişilerin en yürekten verilmiş düzelme kararlarında bile, Tanrı'nın yardımı olmaksızın duramamaları... Adil bir kavrayış sahibi olan okurların gözünde bunlar, daha öncesinden verilen bütün o aşklar zincirinden daha büyük bir güzellik taşıyacaktı.

Kısacası ilişkinin bütünü, içerdği edep ve ahlak karşıtı öğelerden azami özenle arındırıldığı için, erdem ve iman temalarına hizmet edecek biçimde uygulanabiliyor. Hiç kimse, aşıkâr bir haksızlığa sapmaksızın bu öyküyü ve de bu öyküyü yayımladığımız için bizi, kınayamaz.

Tiyatrocular, sahne yapıtlarının yararlı olduğuna, bu nedenle en uygar ve sofu toplumlarda bile oynanmalarına izin verilmesine çevreyi ikna etmek için her çağda şu temel savı ileri sürmüşlerdir: Bu yapıtlar erdemli amaçlar gütmektedirler ve bu amaçlar sahnede en canlı biçimde temsil edildikleri için ahlaklı ve yüce gönüllü ilkeleri seyircilere benimsetmekten geri kalmadıkları gibi, bozuk ve kokuşmuş yaşam tarzlarını açığa çıkarıp gözden düşürmekte de başarılıdırlar. Eğer bu denilenler gerçekten böyleyse ve tiyatrocular sahne çalışmalarında her zaman bu kurala uygun davranıyorlarsa kendileri hakkında çok olumlu şeyler söylenilebilir.

Bu kitapta baştan sona, sayısı belirsiz konu çeşitleri arasında sınımsız benimsenmiş olan temel ilke şudur ki, en sonunda felaket ve hüsrana sonuçlanmayan tek bir zararlı davranış bile görülemez. Okura takdim edilen en olağanüstü hain bile sonunda ya mutsuz bir akıbeta uğruyor ya da hidayete erip tövbekâr oluyor. Olumsuz bir şeyin lafi ediliyorsa mutlaka eleştirilip yeriliyor, oysa güzel bir davranış övgüsünü de beraberinde taşıyor.

İşte bu temel üzerinden bu kitabı okura, her parçasından

ibret alabileceği, adil ve dinsel çıkarımlar yapabileceği ve dilerse bu yoldan bir şeyler öğrenebileceği bir yapıt olarak tavsiye ediyoruz.

Bu ünlü hatunun erkek soyuna hasar verdiği sürede sergilediği marifetlerin her biri aslında dürüst kişilere bunlardan sakınmaları için yapılmış birer uyarı, masum kimselerin hangi yöntemlerle kandırılıp soyuldukları ve sefil edildikleri konusunda verilmiş birer örnek, dolayısıyla da bunlardan kaçınmaları için gösterilmiş birer yoldur. Hatunun, dans dersine giderken annesinin, kibri yüzünden giydirip süslediği bir kız çocuğunun kolyesini çalması bu gibi kimselere verilmiş unutamayacakları bir derstir. Aynen parktaki genç kızların altın saatini çalması gibi.

St. John Sokağı'ndaki araba durağında, saman kafalı bir genç kadının paketini yürütmesi, yangın sırasında topladığı ganimet, Harwich'teki kazanımları, bu olayların hepsi, bize böyle zamanlarda, her türlü beklenmedik ani durum karşısında kendimize daha çok sahip çıkmamız için mükemmel birer uyarıdır.

Moll'un sağlam, sade bir yaşam tarzı kurmayı istemesi ve en sonunda sürgün kocasıyla Virginia'daki yaşamını gayreti ve emeğiyle kurması, kendilerine yad ellerde yeni hayat kurmak zorunda kalan tüm bahtsız kullar için verimli derslerle dolu bir öyküdür. Dünyanın en uzak köşelerinde bile hakkıyla çalışıp iyi işler yapmanın mutlaka ödülünü bulacağını gösterir onlara; en aşağılık, en adi, en umutsuz vakanın bile yorulmaz bir gayretle kendini kurtarabileceğini ve bu sayede zamanla en düşkün yaratığın bile gene ayağa kalkıp hayatta yeni bir kişiliğe kavuşacağını gösterir.

Bu değindiklerim, kitapta bize parmakla gösterilen ciddi çıkarımlardan ancak birkaçıdır, ki bu da herkesin bu yapıtı tüm dünyaya tavsiye etmesi için ve özellikle de yayımlanmış olmasını haklı çıkarmak için kesinlikle yeterlidir.

Kitapta kısmen anlatılmış çok güzel iki konu var, ama ikisi de aynı cilde sığamayacak kadar kapsamlı oldukları için izninizle her birinin kendi başına bir kitap olabileceğini belirtmek isterim. Birincisi Moll'un, "mürebbiyem" dediği kadının yaşamıdır. Bu hatun, anlaşıldığına göre, üç-beş yıl içinde, hem de en birinci sınıftan olmak üzere, hanımefendi, genelev pat-

ronu, ebe, ebe aracısı, tefeci, çocuk alıcısı, hırsız ve çalınmış mallar barındırıcısı, kısacası kendi de hırsız olan bir hırsızlar yetiştiricisi ve hayret ki en sonunda bir tövbekâr kimliklerinin altından girip üstünden çıkmıştı.

İkincisi de Moll'un sürgün edilen kocasıdır. Anlaşılacağı üzere şehirlerarası yollarda on iki yıl başarıyla etkinlik göstermiş olan bu yol kesen haydut, en sonunda şansını iyice yaver giderek Virginia'ya prangalı bir kölelik mahkûmu değil de gönüllü sürgün olarak nakledilmeyi başarmıştır ve yaşamında inanılmaz bir çeşitlilik vardır.

Ama belirttiğim gibi bunlar bu kitaba sığmayacak kadar uzundurlar. Ayrıca kitap haline getirileceklerine de söz vermiyorum...

Bu tarihçenin, kendini Moll Flanders olarak tanıtan bu ünlü kadının yaşamının en sonuna kadar sürdüğünü söyleyemem, çünkü kimse kendi yaşamöyküsünü tam sonuna kadar kaleme alamaz, meğer ki öldükten sonra yazabilsin! Şu var ki kocasının öyküsü, üçüncü bir elce yazılmış olduğundan, ikisinin de yaşamlarının hesabını dolu dolu veriyor: Virginia'da kaç zaman birlikte yaşadıkları, burada çok büyük paralar yaparak sekiz yıl kadar sonra da nasıl İngiltere'ye döndükleri ve hatunumuzun burada çok ileri bir yaşa kadar yaşadığı, ama ilk zamanki olağanüstü tövbekârlığını en sona değin pek sürdürmemesi... Gene de kendisi, önceki yaşantısının her bölümünden her zaman büyük bir tiksintiyle söz etmektedir.

Virginia ve Maryland'deki son zamanlarında birçok güzel olaylar geçtiğinden öyküsünün o bölümü çok keyifli sayılır. Beri yandan bunlar, Moll'un kendi anlattığı bölümler kadar incelikle anlatılmadığı için lafı burada kesmemizde bence sonsuz yarar var.

Daniel Defoe

Gerçek adım, Newgate ve Old Bailey zindanlarının kayıtlarında öyle iyi tanınmıştır ki ve orada benim özel durumumla ilgili, hâlâ tamamlanmayı bekleyen öyle önemli konular var ki bu kitapta kendimin veya ailemin adını vermem beklenemez. Bunların, ölümünden sonra öğrenilmesi belki daha iyi olur; şimdi açıklanmasıysa yakışık almaz. Yok, hayır, yakışık almaz, “ağır suç” işlemiş kişileri de içine alan genel bir af çıkarılsa bile!

Şu kadar söylemem yeterlidir: En kötü arkadaşlarım, bir zamanlar benim de izleyeceğimi varsaydığım bir yoldan, sehpa ve yağlı ip yolundan bu dünyayı terk ettikleri için, artık bana zarar verebilme olanakları kalmadı. Onlar beni Moll Flanders adıyla bilirlerdi. İzninizle ben de kendimden bu adla söz edeceğim, ta ki geçmişte hangi kimlikleri taşıdığımı ve şimdi kim olduğumu itiraf etmeyi göze alabileceğim güne dek.

Duyduğuma göre komşumuz olan ülkelerin birinde, Fransa mı, başka yer mi bilmiyorum, kralın bir buyruğu varmış: Bir suçlu ölüme, küreğe veya sürgüne mahkûm edildiğinde eğer çocukları varsa, bunlar genelde yoksulluk ya da ana babalarının yokluğundan ötürü savunmasız ve kimsesiz durumda oldukları için, derhal devletin koruması altına alınıp yetimhane denilen bir bakımevi-

ne yerleştirilirlermiş. Çocuklar burada büyütölür, giydirilir, beslenir, okutulurmuş. Hayata atılacak çağa geldiklerinde de dürüşte çalışarak kendilerini geçindirebilirler diye, ya esnaf yanına ya da ev hizmetine verilirlermiş.

Bu gelenek bizim ölkemizde olsaydı benim alın yazım da öyle arkadaşsız, aç çıplak, yardımsız yordamsız, sefil perişan bir kız çocuğu olarak ortada kalmak olmazdı. Oysa henüz durumumu anlayacak ve nasıl düzelteceğimi bilecek yaşta bile değilken büyük çileler çektiğim gibi kendimi öyle bir yaşam tarzının içinde buldum ki bu salt kendi içinde utanç verici olmakla kalmıyor, aynı zamanda hem bedeninin hem de ruhunun, en kısa yoldan yıkımını hazırlıyordu.

Yazık ki ölkemizin geleneği o komşu ölkedekinden çok başkaydı. Annem, üstünde bile durulmayacak kadar önemsiz bir hırsızlıktan ötürü, Cheapside semtindeki bir manifaturacıdan bir fırsatını bulup üç parça ince Hollanda işi dantel ödünç alma suçundan, Ağır Ceza'da yargılanarak hapse mahküm olmuştu. Olayı burada ayrıntılarıyla anlatmak çok uzun sürer. Zaten bunun öyle başka başka biçimlerde anlatıldığını duydum ki hangisinin doğru olduğunu bile kestiremiyorum.

Nasıl olmuşsa olmuş işte! Herkesin üstünde anlaştığı bir şey varsa o da annemin savunmasını "karnıyla yaptığı ve içinde can taşıdığı anlaşılınca cezasının yaklaşık yedi ay ertelenmiş olduğudur. Bu arada beni dünyaya getirdiği ve kendini toparladığı için, kendisi bu süre sonunda aşağı çağırılmış" yani eski cezasını çekmek zorunda kalmış. Ne ki annem büyük çiftliklere nakledilmek ayrıcalığını kazanmış, bu da beni bir buçuk yaşında, hem de inanın çok kötü bir durumda, yapayalnız bırakmış.

Dünyaya geliş saatime iyice yakın olduğundan bu dönemi ancak başkalarından duyduğuma göre anlatabiliyorum. şuna değinmek yeterli olacaktır sanırım: Öyle

talihsiz bir yerde doğmuşum ki karnımın doymasını sağlayacak bir kilise kurulundan bile yoksunmuşum. Nasıl hayatta kaldığıma dair hiçbir fikrim yok. Bana tek söylenen şey, annemin bir akrabasının beni bir süre yanına alıp dadılık ettiğiidir. Bunu kimin parası, kimin yönlendirmesiyle yaptığı konusunda hiçbir şey bilmiyorum.

Kendimle ilgili ilk anımsayabildiğim, hatta ilk öğrendiğim husus, bir süre Çingene ya da Mısırlı denilen insanların arasında oradan oraya dolaşmış olduğumdu. Onların arasında kısa süre kaldığıma inanıyorum, çünkü derimin rengi bozulup karartılmamıştı, ki bu insanlar yanlarında taşıdıkları çocuklara çok küçük yaşta bunu yaparlar. Onların arasına nasıl katıldığımı bilemiyorum, onların arasından nasıl ayrıldığımı da.

Bu insanlar beni Essex'in Colchester kasabasında bırakmışlar. Benim kafamda ise, benim onları orada bıraktığıma dair bir izlenim var. (Yani saklandım, onlarla daha öteye gitmedim.) Bu konuda kesin konuşamıyorum; tek aklımda kalan şu ki beni buldukları zaman Colchester'daki kilise görevlilerine, kasabaya Çingenelerin arasında geldiğimi, daha öteye gitmek istemediğim için onların beni bırakıp gittiklerini söyledim. Nereye gittiklerini bilmiyordum. Görevlilerin de bilmemi bekledikleri yoktu zaten, çünkü Çingeneleri her yanda aramalarına karşın hiçbir yerde bulamamışlardı.

Şimdi artık bakımım başkalarınca üstlenileceğe benzerdi. Gerçi kentin bu ya da başka herhangi bir kasabasında hiçbir kilise kurulu benden yasal olarak sorumlu değildi; ne var ki durumum, yani henüz çalışacak yaşta olmayışım (ancak üçümdeydim) çevrede konuşulmaya başladıkça merhamete gelen bazı yargıçlar bana bakım sağlanmasını buyurmuşlar. Böylece beni oranın yerlisiymişimcesine benimsediler.

Bakımım için sağlanan koşullar arasındaki büyük

şansım, bana dadı olarak seçtikleri kadındı. Bu kadın yoksuldu elbet, ne var ki eskiden gün görmüş bir kişiydi; şimdi benim gibi çocukları evine alıp bakarak kazandığı biraz parayla geçimini sağlıyordu. Baktığı çocuklar çalışmaya başlayıp kendi ekmeklerini çıkarabilecek yaşa gelinceye değin ihtiyaçlarını o karşılıyordu.

Bu hatun kişinin, çocuklara okuma yazmayı ve iş görmeyi öğretmek için kurmuş olduğu bir de küçük okulu vardı. Dediğim gibi, önceleri daha iyi bir yaşam sürmüş olduğundan baktığı çocukları büyük bir özenle olduğu kadar hatırı sayılır bir ustalık ve bilgiyle de yetiştiriyordu.

Bütün bunların hepsine bedel olan husussa, mazbut, sofu bir kadın olduğu için baktığı çocukları da çok inançlı yetiştirmesiydi. Aynı zamanda, temiz titiz birer ev hanımı olarak ve sonra, çok kibar ve terbiyeli olarak... Kısacası öyle ki, yoksul soframızla çıplak evimize ve partal giysilerimize bakmadığınız sürece, bir dans okulunda falanmışız gibi çıtkırıldım kibar ve ince terbiyeli bir görüyle büyüydük.

Sekiz yaşıma kadar kaldım burada. O sırada yargıçların (sanırım öyle deniyordu onlara) benim “hizmete girmem” için emir çıkarmış olduklarını duyunca dehşete düştüm. Gideceğim yerde, götür getir işlerine bakmak veya aşçı yamağının yamağı olmaktan öte hizmet göreceğim yoktu. Bunu bana öyle sık söylüyorlardı ki korkudan ödüm kopuyordu, çünkü yaşımın bu kadar küçük olmasına karşın içimde, o zamanki deyimiyle “hizmete girmek”, yani hizmetçi olmak düşüncesine karşı müthiş bir isteksizlik vardı. Dadıma (ona öyle diyorduk), eğer izin verirse ekmeğimi hizmetçi olmadan da kazanabileceğimi söylüyordum. Öyle ya, bana dikiş iğnemle iş görmeyi, o kentin başlıca ticaret kaynağı olan yün eğirmeyi kendisi öğretmemiş miydi? Beni yanında

alıkoyarsa ben de onun için çalışırdım, çok çalışırdım hem de. Ona hep böyle söylüyordum.

Hemen her gün çok çalışmak lafı ediyordum ona. Kısacası gün boyu çalışıp ağlamak dışında hiçbir şey yapmıyordum. Bu da o iyi yürekli hatunu öyle üzüyordu ki sonunda benim için kaygılanmaya başladı, çünkü beni severdi.

Bir süre sonra bir gün dadı, biz yoksul çocukların hep birlikte çalışmalar yaptığımız odaya girdiğinde her zamanki “müdire” kürsüsüne değil de tam karşıma geçip oturdu; beni çalışırken gözlemlemek için özellikle böyle yapmıştı sanki. Anımsadığıma göre onun bana vermiş olduğu bir iş üstündeydim, sipariş olarak aldığı birtakım gömleklere marka işliyordum. Dadı bir süre sonra benimle konuşmaya başladı: “Seni deli çocuk, her dakika ağlıyorsun,” (o sırada da ağlamaktaydım) “kuzum söyle bana, ne diye ağlıyorsun?” Ben dedim ki: “Beni buradan alacaklar, ev hizmetine verecekler de ondan! Ama ben ev işi yapamam ki!” O da dedi ki: “Aman, sen de çocuk, dediğin gibi ev işi yapmasını bilmesen bile zamanla öğrenirsin elbet; zaten ilk baştan zor işlere koşmazlar seni.” Ben, “Öyle bir koşarlar ki!” dedim, “Yapamadığım zaman da döverler beni. Hizmetçi kızlar da büyüklerin işini yapayım diye döverler, ama ben küçücük bir kızım, yapamam o işleri...” Böyle diyerek gene ağlamaya başladım ve dadımla başkaca konuşmadım...

Bu da yufka yürekli, anaç dadının öyle içine işledi ki hatuncağız o dakikada, beni şimdilik ev hizmetine sokmamaya karar verdi ve, “Ağlama,” dedi bana; gidip sayın belediye başkanıyla görüşeceğini, benim daha büyüyünceye kadar ev hizmetine girmeyeceğimi söyledi.

Bu beni tatmin etmedi. Ev hizmetine girmek fikri gözümde öyle korkunç bir şeydi ki dadım yirmi yaşına kadar girmeyeceğime söz verse de bir şey değişmezdi.

Bu işin eninde sonunda nasılsa olacağını düşünerek gene her dakika zırlı zırlı ağlayacağımdan eminim.

Dadım henüz yatışmadığımı görünce bana kızmaya başladı: “Daha ne istiyorsun ki?” diye sordu bana. “Büyü-
yüncüye kadar ev hizmetine gitmeyeceksin demedim mi?” Ben, “Evet, dediniz ama sonunda mutlaka gideceğim ya!” dedim. Dadım, “Ne, nasıl? Delirdi mi bu kız?” dedi. “Nasıl yani, hanımefendi mi olmak istiyorsun sen yoksa?” Ben de, “Evet!” diye böğürerek hıçkırığa hıçkırığa ağlamayı sürdürdüm.

Bunun üzerine, tahmin edebileceğiniz gibi yaşlı hanım bana gülmeye başladı: “Tabii, efendim, elbette!” diye takıldı bana. “Lütfen söyler misiniz nasıl becereceksiniz hanımefendi olmayı? Parmak uçlarınızla mı yapacaksınız bunu yoksa?”

Ben, saf saf, “Evet, aynen,” dedim.

“Kaç para kazanacaksın peki? Yaptığın işe karşılık ne alacaksın?” diye sordu dadım.

“Yün eğirdiğimde üç peni, düz dikiş yaptığımda da dört peniye,” dedim.

Dadım gene gülerek, “Heyhat, zavallı hanımefendi!” dedi. “Ne yapabilirsin ki bu parayla?”

Ben, “Yanınızda kalmama izin verirseniz bu para bana yeter,” dedim. Öyle yalvar yakar bir sesle konuşmuş-
tum ki, kadıncağız yüreğinin merhametle eridiğini bana sonradan anlatacaktı.

O sırada bana gülümseyerek, “Gene de o para seni hem tok tutmaya hem de elbiseler almana yetmez,” dedi. “Küçük hanımefendimizin elbiselerini kim alacak peki?”

Ben, “Öyleyse daha çok çalışırım, bütün paramı da size veririm,” dedim.

O, “Zavallı çocuk, yetmez o para, karnını doğru dürüst doyurmaya bile tam yetmez,” dedi.

Ben, gene son derece masum, “Ben de karnımı do-

yurmam öyleyse,” dedim. “Yeter ki siz beni yanınızda tutun.”

“Ne yani, karnını doyurmadan yaşayabilir misin sen?”

“Tabii ya, inanın bana,” dedim ben de, küçücük çocuklar gibi, hâlâ yüreğim sökülürcesine ağlayarak.

Bu tutumumda hiçbir yapmacık yoktu, her şeyi içimden geldiği gibi söylediğimi siz de görebilirsiniz. Ama öylesine masum, öylesine tutkuluydum ki sonunda o iyi, anaç kadını da ağlattım, o da benim gibi yürekten ağlamaya başlayarak beni elimden tutup ders odasından çıkardı. “Hadi, tamam,” dedi. “Hizmete verilmeyeceksin. Benimle kalacaksın.” Bu da, şimdilik, beni yatıştırdı.

Bundan bir süre sonra dadım belediye başkanını görmeye gitti. Kendi işleriyle ilgili şeyler konuşulduktan sonra, bir ara benim durumum söz konusu oluyor ve sevgili dadım belediye başkanına öyküyü baştan sona anlatıyor. Başkan bundan o kadar hoşlanıyor ki hanımıyla iki kızını da dinlesinler diye yanına çağırıyor. Öykünün onların arasında epey gülüşmelere yol açtığından emin olabilirsiniz.

Aradan daha bir hafta bile geçmeden bir gün başkanın hanımıyla iki kızı, pat diye, dadıyı, okulunu ve çocukları görmeye geldiler. Biraz etraflarına bakındıktan sonra başkanın hanımı, “Ee, Hanımefendi...” dedi dadıma, “şu hanımefendi olmaya niyet eden küçükhanım hangisi bunların?” Onun bu sözlerini duydum ve neden bilmem, başlangıçta fena halde korktum. Başkanın hanımı yanıma gelerek, “Peki küçükhanım, elinde ne iş var, bakayım,” dedi. Ayağa kalkıp diz kırarak onu selamladım. Hanım işimi elimden aldı, evirip çevirip baktı ve, “İyi olmuş,” dedi. Sonra ellerimden birini tutup kaldırdı ve, “Yok, hiç bilinemez, bu çocuk belki de gerçekten bir hanımefendi olup çıkar, çünkü eli tam bir hanımefendi eli,” dedi. Bunun müthiş hoşuma gittiğinden emin olabilirsiniz ama

başkanın hanımı bununla da kalmadı. İşimi geri vererek elini cebine soktu, bana bir şilin verdi ve yaptığım işe önem verip düzgün çalışmayı öğrenirsem, kim bilir, belki de bir gün bir hanımefendi olabileceğimi söyledi.

Şimdi, bütün bu zaman süresince, iyi yürekli dadım, başkanın hanımı ve de öteki kişiler beni zerrece anlamıyorlardı, çünkü hanımefendi sözcüğünden onların anladığı şey başkaydı, benim anladığım şey bambaşka. Ne yazık ki hanımefendi olmak deyince benim anladığım, çalışarak kendi geçimimi çıkarmak ve “ev hizmetine girmek” öcüsünü uzakta tutacak kadar para kazanmaktan ibaretti; oysa onların demek istediği, büyük, zengin, yüksek bir yaşam tarzı sürmektir ya da nasılsa işte.

Neyse, başkanın hanımı odadan çıkınca iki kızı geldiler, onlar da “hanımefendi”yi görmek istediler. Uzun uzun lafladılar benimle, ben de saf saf yanıtlar verdim. “Hanımefendi olmaya kararlı mısınız?” diye her soruşlarında ben, “EVET!” diye karşılık veriyordum. Sonunda genç kızlardan biri, “Hanımefendi nedir?” diye sordu ki bu da beni hayli şaşalattı. Neyse, meramımı ters yönden açıklayarak, hanımefendinin “ev hizmetine girmeyen” ve “ev işi yapmayan” biri olduğunu söyledim. Kızlar, sağ olsunlar, yakınlık gösterdiler bana, verdiğim yanıtları beğendiler; bu küçük konuşmamızdan çok hoşlanmış olsalar gerek ki onlar da bana para verdiler.

Bu parayı sorarsanız, hepsini dadı hanımına (ona öyle diyordum) verdim; yalnızca bunu değil, hanımefendi olduğum zaman elime geçen tüm paraları da ona vereceğimi söyledim. Bu ve bunun gibi başka kimi konuşmalarım yoluyla dadım beni, benim hanımefendi olmakla ne demek istediğimi, kendi ekmeğimi kendi çalışmamla çıkarmaktan başka bir şey kastetmediğimi anlamaya başladı. En sonunda, bunun böyle olup olmadığını bana sordu.

“Evet,” dedim ben de. Böyle yapmanın hanımefendi olmak anlamına geldiğini ısrarla öne sürdüm. “Öyle birisi var ya!” diyerek dantelleri onaran, hanımların dantel başörtülerini yıkayan bir işçi kadına değindim ve, “O bir hanımefendi, çünkü herkes ona, madam, diyor,” dedim.

“Zavallı yavrum,” dedi dadı. “Onun gibi bir hanımefendi olmaktan kolay ne var? Adı kötüye çıkmış bir kadın o, iki-üç tane piçi de cabası.”

Hiçbir şey anlamamıştım bu sözlerden. Gene de, “Onu madam diye çağırıyorlar, hizmete girmediği gibi ev işi de yapmadığına göre o kadın bir hanımefendidir, ben de onun gibi hanımefendi olacağım,” diye tutturdum.

Belediye başkanının hanımıyla kızlarına bu da anlatıldığından, onların da çok eğlenip güldüklerinden kuşkunuz olmasın. Arada başkanın kızları okula geliyor, küçük hanımefendinin nerede olduğunu soruyorlardı ki bu da benim koltuklarımı az kabartmıyordu!

Bu uzun süre böyle sürüp gitti; kızlar beni görmeye geliyor, kimi zaman yanlarında başkalarını da getiriyorlardı, öyle ki bu sayede kasabanın her yanında tanınmaya başlamıştım.

On yaşlarındaydım artık, birazcık kadınsı bir görünüm almaya başlamıştım, çünkü fena halde ciddi ve alçakgönüllü, son derece terbiyeliydim. Hanımların, tipimin çok hoş olduğundan, büyüdükçe çok güzel bir kadın olacağımdan dem vurduklarını sık sık duyuyordum: Onların bu konuşmalarını duymak enikonu gurur veriyordu bana. Neyse ki bu gurur henüz üzerimde kötü bir etki yapmıyordu. Hanımlar bana çok zaman para veriyorlardı, ben de bu paraları dadıma veriyordum ama bu namuslu kadın bana karşı öyle adil davranıyordu ki verdiğim paranın hepsini benim için harcıyordu. Dantel örtüler, keten çamaşırlar, eldivenler, kurdeleler alıyordu bana. Her zaman mum gibi düzgün giyimli ve tertemiz

dolaşıyordum. Temizliğime meraklıydım zaten. Üstümdekiler paçavra bile olsa onları kendi elimle yıkar, gene de her zaman temiz gezerdim. Ama dedim ya, sevgili dadım bana verilen parayı gene bana harcıyor, hanımlara da, şu ya da bu şeyin onların parasıyla alındığını mutlaka belirtiyordu. Bu da çok zaman onların bana daha çok para vermesini sağlıyordu. Öyle ki sonunda yargıçlar beni gerçekten çağırdıkları (bana sorarsanız ev hizmetine vermek üzere) zamana kadar öyle usta bir işçi olup çıkmıştım ve hanımlar bana öyle yakın davranıyorlardı ki benim kendi başımın çaresine bakabileceğim, yani dadımın beni yanında tutmasının giderlerini karşılayacak kadar para kazanabileceğim aşikârdı. O da yargıçlara, izin verirlerse beni asistanı olarak, hem de çocuklara ders öğreteyim diye yanında alkoymak istediğini bildirdi. Gerçekten de yaşım hayli küçük olmasına karşın iş yapmakta ayağıma çabuk, iğne işlerinde de çok ustaydım.

Kasabalı hanımlardan gördüğüm iyilik bu kadarla kalmadı. Bakımımın artık eskisi gibi kamu bağışıyla sağlanmadığını öğrendikleri zaman bana daha sık para verir oldular. Yaşım büyüdükçe yapmam için işler de getirmeye başladılar, dikilecek çamaşır, onarılacak dantel, düzenlenecek baş süslemeleri gibi. Bunları yapmama karşılık para vermeleri yetmezmiş gibi, nasıl yapılacağını da öğretiyorlardı. Şimdi gerçekten de, kendi anladığım ve olmak istediğim anlamda hanımefendiydim artık. Yaşım on ikiyi bulmuştu ve kendi üstümü başımı kendim düzmemden ve bakım giderlerime karşılık dadıma ödeme yapmamdan öte cebime de para koymaya alışmıştım, yazık ki çok erken bir yaşta.

Hanımlar çok zaman bana kendilerinin ve çocuklarının giysilerinden de veriyorlardı: çorap, iç eteklik, elbise gibi şunu bunu. Dadım gerçek bir ana gibi bunları benim için alıp saklıyor, kimini onarmam, kiminin içini

dışına döndürmem için beni zorluyordu, çünkü kendisi az bulunur ev hanımlarındandı!

En sonunda kasaba hanımlarından birinin bana öyle kanı kaynadı ki bir aylığına onun evinde kalıp kızlarının arasına karışmamı istedi.

Şimdi efendim, son derece nazik bir jestti bu. Gene de benim yaşlı dadı ona, “Eğer temelli alıkoymayı düşünmüyorsanız, bu davetinizin bizim küçük hanımefendiye iyilikten çok kötülüğü dokunur,” dedi. Hanım da, “Valla, sözün çok doğru,” diye karşılık verdi. “Ben de onu bir haftalığına alırım, bakalım kızlarımla uyuşuyor mu, huyu suyu hoşuma gidiyor mu görmek için. Sonra sizinle daha etraflı konuşurum. Bu arada her zamanki gibi onu görmeye gelenler olursa benim evime yolladığınızı söylemeniz yeter.”

Bu tasarımı usturuyla gerçekleştirdiler; hanımın evine gittim. Ama evin kızlarına öyle bir ısındım, onlar da beni öyle bir sevdiler ki oradan ayrılmak adeta ölüm geldi bana; kızlar da beni bırakmakta aynı derecede gönülsüzdüler.

Gene de ayrıldım oradan ve biricik yaşlı dadıcığımın evinde neredeyse bir yıl daha yaşadım. Ona adamakıllı yardımım dokunmaya başlıyordu artık; neredeyse on dört yaşındaydım, yaşıma göre boyum uzun, tipim biraz kadınsıydı. O hanımın evindeki kibar yaşantıya öyle bir alışmışım ki evde eskisi kadar rahat ve mutlu değildim artık. Hanımefendi olmanın gerçekten de harika olduğunu düşünüyordum, çünkü hanımefendiler konusunda şimdi eskisinden bambaşka fikirler edinmişim. Evet, dedim ya, hanımefendi olmak kadar hanımefendilerin arasında yaşamının da harika olduğunu düşünüyor, bu yüzden de gene o eve dönmeye can atıyordum.

Benim on dördüncü yaşımı üç-dört ay geçtiğim sırada sevgili dadım, daha doğrusu annem demem daha doğ-

ru olur, hastalandı ve öldü. Şimdi gerçekten çok hazin bir durumdaydım, çünkü yoksul biri toprağa verildikten sonra zavallılığın evinin ocağının dağıtılması hiç de zaman almaz ve zor olmaz. Nitekim o iyi kadın gömülür gömülmez, evinde baktığı Kurul çocukları kilise yöneticileri tarafından alınıp götürüldü, okul kapatıldı, öğrencilerine de, başka bir yere yollanıncaya kadar oturup beklemek düştü. Dadıcığımın mirasına gelince; kızı, altı-yedi çocuklu, evli bir kadın, hemen geldi ve her şeyi bir çırpıda silip süpürdü. Eşyaları da kaldırdıktan sonra artık kimsenin benimle konuşacak bir şeyi kalmadı: “Küçük hanımefendi”nin dilerse kendi evini kurabileceğini söyleyerek dalga geçmek dışında.

Korkudan aklımı oynatmış gibiydim, ne yapacağımı bilemiyordum. Kapı dışarı edilip koca dünyaya tek başıma salınıvermiş durumdaydım. Daha da kötüsü, zavallı iyi yürekli ölmüş kadında yirmi iki şilinin kalmıştı ki küçük hanımefendinin yeryüzündeki tek serveti buydu. Bunu istediğim zaman dadımın kızı bana burun kıvrıp güldü ve konunun onunla hiç ilgisi olmadığını söyledi.

Aslında altın kalpli kadıncağız kızına bu paradan söz etmiş, şöyle bir yerde durduğunu, çocuğa ait olduğunu açıklamıştı. Hatta birkaç kez parayı vermek için beni çağırtmıştı, ama ne yazık ki her seferinde başka bir yerde olduğum için gidememiştim, sonunda gittiğim zaman da dadım konudan konuşacak durumda değildi. Şu var ki dadımın kızı, başlangıçta beni acımasızca üzmeyle birlikte daha sonradan parayı elime verecek kadar dürüst davrandı.

Şimdi pek zavallı bir hanımefendiydim, doğrusu. Hemen o akşam kapının önüne konulacaktım; dadımın kızı tüm eşyaları kaldırmıştı, ne başımı sokabileceğim bir dam altı vardı ne de yiyebileceğim bir kabuk ekmek. Şu var ki durumumu bilen birkaç komşu bana öyle acı-

mışlar ki geçenlerde beni bir hafta evine misafir eden hanıma haber salmışlar. O da hemencecik özel hizmetçisini beni almaya gönderdi. Kızlarından ikisi, kendiliklerinden, hizmetiyle birlikte gelmişlerdi. Ben de böylece varımı yoğumu toparlayıp onlarla birlikte gittim; yüreğimin sevinçle dolduğundan emin olabilirsiniz! Durumumun korkunçluğu iime öyle bir işlemişti ki hanımefendi olmak falan istemiyordum artık, hizmetçi olmaya yürekten razıyđım, hem de onlar bana nasıl bir hizmetçiliği uygun görüyorlarsa ylesinden...

Gelgelelim yüce gönüllü yeni hanımım benim için daha güzel şeyler düşünmüştü. Yüce gönüllü, diye tanımladım onu, nk benim ondan önceki kıymetli koruyucumdan her konuda daha üstündü, varlık yönünden bile! Dürüstlük dışında her yönden, diyeceğim, nk bu yeni hanımım son derece haksever olmasına karşın her zaman şunu belirtmek boynumun borcudur ki, ilk koruyucum olan dadım geri yoksuldu ama dünyada hiç ama hiç kimse ondan daha dimdik, dosdoğru dürüst olamazdı.

Bu iyi yürekli yeni hanımın bana el koymasđ ancak gerçekleşmişti ki daha önceki hanım, yani belediye başkanının hanımı, beni getirsinler diye iki kızını yolladı. Beni “kk hanımefendi” dönemimden tanıyan, bana yapacak el işi sipariş etmiş olan bir başka hanım da beni yanına aldđrtmek için adamını yolladı. Yani müthiş kıymete binmiştim ve hanımların hepsi de enikonu kızgındılar, özellikle de belediye başkanının hanımı arkadaşının beni onun elinden aldığını ileri sürüyordu: Benimle ilk o ilgilendiğine göre işin hakası ben ona ait sayılırmışım. Gelgelelim bana el koymuş olanların beni vermeye niyetleri yoktu. Bana gelince; geri bu hanımların hangisi olsa bana iyi bakacaktđ, biliyordum ama durumumun hiçbirinin yanında şimdi bulunduğum yerdekinden daha iyi olamayacağını da biliyordum.

KLASİK KADINLAR

Moll Flanders, 17. yüzyıl İngiltere'sinde dünyaya gelen bir kadının yaşamöyküsünü, kendi ağzından aktarır. Zindanda doğup on iki yıl fahişelik, on iki yıl hırsızlık yaparak yaşayan, başından beş evlilik geçen, maceraları İngiltere'den Amerika'ya uzanan *Moll Flanders*, kendine özgü hayat görüşü ve derinlemesine sunulan portresiyle İngiliz edebiyatının en ilgi çekici kadın köhromanlarından biridir.

Roman türünün ilk örneklerinden olan *Moll Flanders*, bir yandan dönemin toplumsal değerlerine ışık tutarken diğer yandan da suç dünyasını ve cinsellik konularını, ahlak dersi verme kaygısı gütmeksizin açıkça gözler önüne serer. İlk yayımlandığı 1722 yılından itibaren büyük ses getiren kitabın başkarakterinin temel olarak kabul ettiği ihtiyaçlarından vazgeçmeden ve kişiliğinden ödün vermeden toplum içinde hayatta kalabilme mücadelesi, *Moll Flanders*'in Defoe'nun en ünlü eseri *Robinson Crusoe*'yle karşılaştırılmasına vesile olmuştur. Zira *Moll Flanders*, bin bir özveri ve kurnazlık göstererek göğüs gerdiği ataerkil toplumda, okyanusun ortasında bir adaya düşen *Robinson Crusoe* kadar yalnız, bir o kadar da yaratıcı ve beceriklidir.

#dünyaklasikleri #ingilizklasikleri #suçdünyası #yenikültür #ataerki/toplum #yalnız

 can

can yayinlari.com | f | B | X, can yayinlari

Formas

ISBN 978-975-07-6180-7

9 789750 741807